6
39-B
9

6
27 L
18

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

74.2105

74
E
40

74
E
39

6-39-B-9

AD EMINENTISS ET REVERENDISS
PRINCIPEM
IVLIVM S·R·E· CARD·MAZZARINV
DVCEM AC PAREM FRANCIÆ
SVPREMV IN OMNIBVS
À REGIIS CONSILIIS
ET·C·
MANILIANO
MONVM

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E.
ROMA

MANILIANI
BONONIENSIS MONVMENTI
HISTORICO-MYSTICA LECTIO

INTERPRETE
ALEXANDRO NIGRO IO. FRANCISCI FILIO
I. V. D.
PERINSIG. COLL. ECCL. BONON. CANONICO
PROTONOT. APOSTOLICO.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA

Bibl. secr. ex leg°

Coll. Rom. S.J. Card. Pallav.

Bononiæ, Typis HH. de Duccijs 1661. Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

IVLIO
CARDINALI MAZZARINO
PIETATIS, AC IVSTITIÆ
CVLTORI EMINENTISSIMO,
BELLI HEROI, ET PACIS PATRI
VIGILANTISSIMO,
BONO ORBIS NATO
ALEXANDER DE NIGRIS IO. FRANCISCI FIL.
D. N. M. Q. E.

HIſtoriarum decus, ac dignitatem, EMINENTISS. PVRPVRATORVM, mutuam referentes Temporum viciſsitudinem, ad exquiſitum Humanæ Sapientiæ Magiſterium ſæpè ſæpiùs ſeria contemplatione deprehendi, prouido quodam fato, in Virorum mentes traduci. Hinc ad imitationem Virtutis æmulatio; Hinc ad inclytorum Geſtorum venerationem amor; Hinc Prouinciarum, ac Gentium fama; Hinc Patriæ ac Familiarum ſplendor. Propterea fuit mihi diù conſilium decem Voluminibus, non ad Patriæ modò; ſed ad totius ferè Orbis res bis mille Annorum ſpàcio per-

actas vnà ſimul referendas, à Genitore meo compoſitis, Apparatum ſatis plenum contexere; vetuſtiſſimi Aeui Monumenta, tàm è Numiſmatum, ac Lapidum fragmentis, quàm è priſcorum Hiſtoricorum veſtigijs, quæ præſertim ad ipſam Patriam ſpectant, colligendo. Sed quid iuuat, ob Virtutem ſectandam, alatum caput, dum plumbo pes grauatur? Agitari quidem poteſt, extolli minimè valet. Rorantes aquas, vt ſolum fœcundent, à Sole trahi neceſſe eſt. Splendido Magnatum Patrocinio irradiantur Scriptorum lucubrationes. Beneficos tunc hos fulgores Genitor expertus eſt, cum ſua de Primo Sacro Bello Scripta, MVNIFICENTISSIME PRINCEPS, oculorum tuorum fulgentiſſimum ſubire lumen, ac per TE REGIAM GLORIOSISSIMI LVDOVICI MAIESTATEM adorare potuerunt. Vndè Solymæ, cæteraſque Syriæ, ſub Magno Gottifredo, ab impia Barbarie recuperatas Arces recognoſcendo, Chriſtianiſſimos Exercitus luſtrando, Atauorum Pectora adamante ſolidiora contemplari potuit. TE igitur, quaſi paterno iure, ac filiali reuerentia, Solem expectant cætera eius, & mea qualia-

liacunq; Scripta. A TE mutuari tantum luminis ſperant, vt nunquàm, vel tardius vereri debeant occaſum. Ità arborum ſoboles eundem pro Patre Solem agnoſcit. Statuerat Parens meus ſecundum Sacrarum Expeditionum Volumen Nomini TVO deuouere: anſam votorum arripio libentiſsimè, interimq; præſens Munuſculum, in humillimi obſequij mei, nullis temporibus obliterandi, argumentum, ad TE, ſumma qua decet veneratione, dirigendum porrigo, vt conſuetam erga me exoret Clementiam. Quid enim anxiùs debet quis ambire, quàm digna cum virtute Principum vti fortuna? Fas ità ſit fidei meæ æterna vota depromere, Ampliſsimoq; Genio TVO obſidem offerre voluntatem. Vale, HEROVM MAXIME.

BONONIAE STVDIORVM VII. K. VIIIBR. MDCLX.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

STemmate ſi ſolo, ſplendet qui cingitur, Heros:
Quid MAZZARINO plurima ſerta dabunt?

LE-

LECTORI

Thom. Dempſt. ex antiquiſ. Scriptorib. In Præfat. cui Tit. Bonon. Val. Max. in 1 C. Plin in 3, c. 15.

VT BONONIAM Vrbem, Amice Lector, mille circiter annis ante Romuleas Sedes, à Celſino Tiberini Etruſcorum Regis Duce ſolidius agnoſcas conditam: atque duodenis Hetruriæ Tranſapenninæ Ciuitatibus, immò vniuerſæ propemodum Italiæ, moderamine ſemper æquato Legum, & Armorum dominatam planè detegas, ad vetuſtiſſimorum Monumentorum ſtudia, imbecille licet, ingenium dirigendum excogitaui. Enimuerò hæc illa eſt Mater, quæ remotiſsimis etiam Populis, à primæuis vſque incunabulis, omnigenæ Sapientiæ, ac Diſciplinæ tutiſsimum domicilium præſtitit. Idq; beatiùs, cum à Felſino Rege ampliorem ambitum recepiſſet, & CELSINAE in FELSINAE nomen commutaſſet. Nec non, cum paucis indè effugientibus annis, generoſa manu recreata, Etruſcorum Sceptro liberè prorſus, ac pacificè potita, Imperium ſuſtinuiſſet vſque in An. Romæ Conditæ centeſimum quadrageſimũ. Hoc.n.ex tempore Galli Boij, ac Senones, Rhetum ſequuti, ab Alpium iugis cõfluentes, patefactis hoſtili pede itineribus, huc irrupere, deiectiſq; Thuſcis, & rebus tandem magnificè compoſitis, diuitijs adeò inualuere, ac potentia, vt Regionem, vſque ad iugum quaſſatam, Galliam appellandam, & Supremam ei Sedem confirmatam voluerint Felſinam, Boioniam tunc dictam; vt innuebat Cardinalis Hadrianus Caſtellenſis,

An. ab Or. C. 3074. Theat. Hũ. Vitæ To 3. p. 68. col 1. Plin. in 34 c. 3. Florus, & alij.

Urbs antiqua ingens Hetruſcis Regia quondam
Felſina, tunc Boijs fato irrumpentibus impar
Accepiſſe nouum fertur Boionia nomen.

Li de Serm. Lat pag mihi 397.

Quapropter Boioniam, poſterioribus ſeculis Bononiam dictam (quæ in obſequium Herculis Germanici, primi Boiorum Populorum Patris, Leonem in Signis extollere cæpit) vt Senenſium Vrbem à Senonibus, nuncupatam à Boijs, & Rheno noſtro, ad patrij eorum fluminis imaginem, coniectare licet inditum nomen ab ipſis Gallis; qui etiamſi potentia eouſque viguiſſent, vt Roma, præter Capitolium, capta, coëgerint Ciues ad fœdera

Auentinus Annal. Boior. in 1. Sigon. in Faſt.

auro

auro redimenda, vltionem tamen euadere nequiuerunt, Coſ. & profligatore Pub. Dolabella Max. Huius namq; robore ipſorum Copiæ ad Vandimonis Lacum fuſæ, & Gallicum nomen ab Italia deletum. Nec audiendus Laurentius Beyerlink ſcribens, Thurenum vltimum Regem decennio ante Solium Quiritibus renunciaſſe. Nec ommittendum, quòd in ſylua, primo lapide extra Bononienſia mœnia ad Orientalem plagam conſita (ità firmant Codices noſtri) inſidijs Gallorum, denuò Regionem inuadentium, Lucius Poſthumius Prætor cum viginti Armatorum millibus occubuerit: quòdq; ouantes Caput eius in Templum tranſtulerint, ac purgata calua, & auro circumducta pro Phiala in Sacrificijs vſi fuerint. Mox, generoſis Romanorum ſuccreſcentibus alumnis, Pub. Cornelius Cn. fil. L. nep. Scipio Naſica, admotis in Gallos validioribus Signis, propè Idicem fluuium, ad duodetriginta millia proſternit, reliquos ad robuſtiſſimam Vrbem Bononiam ſibi tradendam, cum dimidia agrorum portione coëgit: vndè nil mirum, quòd & ipſius Corneliæ Familiæ perampla Monumenta nobis adhuc pateant. His itaque peractis Bon0nienſes Romanorum arbitratui, vt ferè omnes Italiæ Populi, inueteratam commendare ſtatuunt Maieſtatem: C. namq; Liuio M. fil. M. nep. Salinatore, ac M. Valerio M. fil. M. nep. Meſſala Conſularia Munia dirigentibus, ante d. 3. K. Ian. tria millia Latinorum, per Lucium Val. Tappum, M. Attil. Seranum, & L. Val. Flaccum IIIviros, ex S. C. deducta receperunt, Equitibus de agro ſeptuagenis, cęteris autem Colonis quinquagenis iugeribus aſſignatis. Huc tandem adductis per C. Octauianum Veteranis Cohortibus, Romanorum Militum Colonia euaſit Bononia. Quorum Virorum aliqua nomina, temporis ſæuitiem, ſeculorum dentibus duriſſima quæque conterentem, cum effugerint, vt Antiquariæ rei cupidis proficuam pariant iucunditatem, Deo auſpicante, animaduerſionibus, quantum fas fuerit opportunis, ſtipata ſpero me editurum, idq; libentiùs, ſi hoſce Studiorum meorum precoces fructus libenter te deguſtaſſe intellexero. Sis felix, & faue.

T. Liu. in 12.

Di Auguſt. de Ciu. Dei in 3. c. 12.

An. V. C. 470.

Polyb. Hiſt. in 2 & alij. Thom. Hiſt. Vita ubi ſu. pra.

An. V. C. 537.

Polyb. Liuius Zonaras, Oroſius & alij.

An V. C. 562.

Iuſtinus in 31.

Plutarc. in Catone Appian Alex. in Syriaca, &c.

An. V. C. 565

Liu in 7. decada 4.

An V. C. 722.

Dio in 50.

AVrea concuſſo, quæ Serta ſimillima Vallo
Fronte gerant alij; præmia fecit honor.

Alterius cingat durantia tempora Gramen;
Ciue aut ſeruato, Grandia ſerta Iouis,

Clara Triumphalis repediat ſeu tempora Laurus;
Sæpè aut Roſtrata forma repicta Nauis.

Luſtra decem GALLI fortes retulere viciſsim:
Purpureo Hermeti fulget OLIVA magis.

Cecropiæ, fælix, Heroi Palladis Arbor:
Læto PACE ſolo, viret OLIVA Polo.

D. F. Mathioli

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

Lineamenta Cippi marmorei. An. Sal. MDI è Villa S. Benedicti Comitatus Bonon. effoſſi. In Vrbemq. tranſlati ad exteriora meridionalia Auguſtiſſ. Baſilicę Diui Petronij, ubi hodierna luce ſpectatur altus in p. ıx, latus in ııı. P. M.

Digitized by Google

MANILIANI

BONONIENSIS MONVMENTI HISTORICOMYSTICA LECTIO

INTERPRETE
ALEXANDRO NIGRO IO. FRANCISCI F.
I. V. D.
PERINSIG. COLL. ECCL. BONON. CANONICO
PROTONOT. APOSTOLICO.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

PATERNI erga Patriam amoris ſectator, Annalium Bononienſium omnimodè abſoluendorum opus, arduum licet, ac meis viribus impar, aſſumpſi. Nec ab inſtituto reuocari potuit propenſio, ſpectans ob hāc multoties antiquiſſimè captam, plurieſq; incenſam Vrbem, omnium prorſus Priſcorum Scripta, quibus res ipſius vetuſtiſſimæ continebantur, interijſſe, & ſi quæ in marmore, vel in ære ſuperfuerunt membratim iacentes conſpici. Duce igitur Patriæ charitate, cuius ope nil mortalibus arduū, & duro celeriùs ablati Genitoris iubente fato, pro Apparatu pleniſſimorum Voluminum per eundem conſcriptorum, vt ille deſtinauerat, remotiſſimos, ac alto ſeculorum ſilentio inuolutos Illuſtrium Virorum ſpiritus excitabo. Et quidem dum QVINTI MANILII CORDI, vt concordem reddam Ægyptiacam cum Latina eius Monumenti lectione, & claris vocibus è ſepulchro reuocem, haud facilis mihi priorum characterum occurrit notitia. Pinei etenim Coni, Ferarum, Volucrum, Piſcium, Anguium, nec non humani Capitis figuras exhibent: inter quas, cum Virilis alata

Facies medium, tanquam beatiorem, locum obtinere cernatur, ad Charondæ Legiſlatoris inter Catanenſes celeberrimi, à vetuſto argenteo nummo deſumptam imaginem, & pennigero Sceptro decoratam, reuocat mentem, ac Epiſtolam ſuperindè duobus hinc ab annis per C. V. Raphaelem Trichetum du Freſne Burdedegalenſem Genitori meo allatam, denuò legendam ſatis ſuperque curioſè mihi proponit. Poſticam etenim, dum inſpicio delineati nummi obſignationē, Scēptrum nempè prædictum, ſymbolum non aliud equidem, vt ipſe ſapientiſſimè meditatus fuit amicus, quàm ſublimes eloquij vires, ab Ethnicis Caducifero Numini (Cyllenio dicto, eo quod, inquit Feſtus, ſermo ſine manibus omnia conficiat) tributas indicare cognoui, & cum Homero conueniſſe Venuſinum

Diodor. Sicul. in 12.

Mercuri facunde Nepos Atlantis;
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti &c.

Homer Odyſſ. in 1. verſ. 122. Horat. Carm. in 1. Ode 10.

Hinc ſolidiùs menti inſinuatū eſt ab ipſo Maniliano Cippo, penes Baſilicam noſtram aſſeruato, & ſolitam Antiquitatis præferente venerationem, haud abſimile hieroglyphicum, Facies ſcilicet iuuenilis hilaritate venuſta ridens, deq; capillato capitis vertice, Alas ſurſum expandens, Famam, Gloriam, & Virtutem præſignantes: & quidem dum curioſiùs hanc Faciem animos ad myſteria trahere conſidero, ſculptam planè intelligo pro imagine eiuſdem met Mercurij; quem olim Hetruſci Camillum, hoc eſt Deorum Miniſtrum vocabant, & Ægyptiaca ſuperſtitio canino capite figuratum, & lorica munitum Anubim nuncupabat, ac Oſiridis olim Regis Prętorianum militem, Iſidiſque cuſtodem crediderat, exindè à Quiritibus, tanquam vniuerſi Spiritum, & vnicam rerum cauſam adoratum.

Euſeb. de Præp. Euāg. in 2. c. 1. Diodor. in 2.

Ea

Ea propter(ex Tacito memor Victores, Hermondu- *Tacit. Annal. in 13.*
tes haud diuerſam aciem Marti, ac Mercurio ſacrare
conſueuiſſe; & priſcos Germaniæ bellatores pro Deo-
rũ maximo hunc excoluiſſe, ipſiuſque Diuinitati pro-
pterea aliquando humanis hoſtijs litandum putaſſe, ac
libamine temperato, eo quod merum rationi, & ſer-
moni plurimum officiat) ſum opinatus, ipſum Mercu-
rium in Tutelare Numen ab ijs adoptatum Legioni-
bus, quæ meritis cumulatæ Italiæ agros pro ſtatione *An. V. C.*
perpetua obtinuerũt poſt inita inter Octauianum, Le- *722.*
pidum, ac Antonium fœdera quinto ab Vrbe Bononia *Dio in 46.*
lapide, vt, iuxta Dionis Nicæi teſtimonium, expone-
bat olim ibi in marmorea Baſi adſculpta Inſcriptio, per
Ioannem Zaratinum Caſtellinum, cum alijs permul-
tis, ſcripto adiecta exemplari cuiuſdam libri Antiqua-
rum Inſcriptionum, quæ paſſim per Europam viſuntur,
Lugduni Batauorum impreſſi An. S. 1588.

DIVO. IVLIO. C. F. OCCISO
M. AIMILIVS. M. F. Q. N. LEPIDVS
M. ANTONIVS. M. F. M. N
C. IVL. DIVI. F. C. N. OCTAVIANVS *Lib. cit. pag. 48. nu 15.*
AD. HVNC. BONONIEN. AGRI. AMNEM
A. D. V. K. XBR. AD. PRID. IAN
D. R. O. IIIVIRATV. SANCIVERE
C. ALFIO. C. F. CARINATE COSS
P. VENTIDIO. P. F. BASSO

Et quidem non inconueniens prorſus videtur cre-
didiſſe ipſos milites Mercurij tutamini commendatos,
dum expreſſis verbis plura id etiam exponunt Epi-
grammata, è quibus vnum in Arciſati Caſtro comita-
tus Mediolanenſis Vir ornatiſſimus Placidus Puccinel-
lus hoc indicat.

Lib. antiq. Inscrip. Mediolanens. pag. 41.

MERCVRIO
L. COMINVS. POL
MIL. LEG. XIII. GEM
BENEFICIARIVS. LEGATI
CONSVLO. ARAM. ET. TECTVM

Alterum Viennæ Allobrogum

Lib. Antiq. Europ. Inſcrip. pag. 25. nu. 10.

MERCVRIO
CVIVS. SEDES. AETER
SVNT
AELIVS. CL. LATERANVS
XVVIR. SACR. FAC.
LEG. AVG. PR. PR
LEG. III. ITAL.
V. S. L. M.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

At ad QVINTI MANILII CORDI Cippum illuſtrandum properemus, attendentes præſertim mentionem de LEGIONE XXI. RAPACI. quam egiſſe ſtationes in Colonia Bononienſi libentiſſimè ſibi ſuadebit, qui eius CENTVRIONEM ipſum MANILIVM leget, nec non EXACTOREM TRIBVTORVM CIVITATVM GALLICARVM conſiderabit. Hæc namq; munera ſubijſſe conijciet ſub Caio Iulio Octauiano. Quamuis enim Gallia Togata, vt reliqua Italia, ex Triumuirorum decreto libertatis iure gaudere cœpiſſet; ſic referebat Appianuus, Dio tamen ſcripſit, in ſubſequenti Octauianum ex ea pecunias coegiſſe, ac milites conſcripſiſſe. Vnde Alburius Rhetor tunc in cognitione cædis apud Lucium Piſonem Proconſulem, pro reo quodam Mediolani cauſam dicens, ità excanduit, dum cohiberent Lictores adſtantium plauſus, vt degenerem Galliæ ſtatum deplorarit, quaſi iterum in Prouinciæ formam ipſius Octauiani arbitra-

An. V.C. 714.

Dio. in 50.

An. 715.

Suet in Octau.

bitratus eandem Galliam redegiſſet: in quem nimirum ab Antonio obiectum, quod cum decem, atque octo Oppida Veteranis aſſignari, totidemque ſolummodò deduci legiones conuentum eſſet, triginta quattuor ille deduxiſſet, ac totam ferè Italiam diſtribuiſſet. Quod neque Dionem latuit, dum inter Colonias, ex Popularibus Latinis, militares Romanorum effectas Boniam enumerat. Deuicto exinde Antonio alias duodetriginta deduxiſſe Tranquillus habet, ac ad Rempublicam conſtituendam in Vrbem reuerſum recentiori militi diſtribuiſſe pecunias, illi autem, qui ſub perpetuo ſtipendio egerat, populis, qui in Antonij clientela perſeuerauerant, deletis, cum agris Oppida conceſſiſſe. Latiſſimè de Colonijs VVillhelmus Gondeleuæus in Adnot. ad 4. T. Liuij, & Sigonius in 3. de Antiq. Iure Ital.

Dio. lib. præcit.
An. 722.

Poſt igitur decimi ſexti ſeculi euolutos curſus, de caliginoſo obliuionis ſpecu QVINTI MANILII fama clarior vt modò aſſurgat, à myſterijs exurgat oratio. Symbolico à vertice Monumenti Romuleo viro olim erecti exordiens, huiuſmodi vetuſtiſſimum Heroa Heroi ſuperſtiti, virtutes omnium ſuperanti, vt ille caput è tumulo rediuiuus attollat, commendare mihi liceat: Ad Purpuratum igitur ſapientiæ decus hæc, rudis ingenij mei non infelici conatu, euiſcerata vetuſtatis rudimenta conſiſto.

In primis hoc Monumentum, quod elucidandum ſuſcepi, ob oculos ponit priſcam conſuetudinem ab Ægyptijs plagis in Orbem ferè vniuerſum diffuſam de Religionis exprimendis myſterijs non vulgata quidem ſyllabarum exaratione, ſed modò volucrum, modò ferarum, modò fructuum, aliarumq; imaginibus rerum deſtinatis. Sic à Diuinis prophanorum curioſitas

ar-

arcebatur, munita meliorum ingeniorum, & ſapientum præſidijs arcanorum lectione. Ad apicem itaque Saxi Maniliani, PINEI fructus figuram referentē, tanquam ad præcipuum huiuſmodi religioſæ prudentiæ indicium, conuertens mentem argumenta hiſtorica depromo: nec aliud comprehendere queo, quàm quòd idē QVINTVS MANILIVS CAII FILIVS extiterit frater illius Lucij Manilij ex Kal. Iul. An. DCCXLVII.

Dio. in 51. ſub eodem Octauiano Triumuiri Monetalis conſtituti. Qui quidem Lucius, ob ſecundò deuictos à Ti. Claudio Nerone Germaniæ populos, argenteum protulit numiſma, quod & ipſe aſſeruo, ſignatum Auguſti laureato capite, ac nomine IMP. CÆSAR AVGVSTVS ab vna, ab altera verò parte Quadriga triumphali PINI CONVM vehente, cum appoſita epigraphe TI. CLAVD. TI. F. NERO. COS. ITER. IMP. ITER. in obſequium, vt reor, Cereris Prouinciarum Tutelaris, ſi fidem Lucretio adhibeamus.

Lucret. in 2.

> *Muraliq; caput ſummum cinxere Corona,*
> *Eximijs munita locis, quod ſuſtinet Vrbes,*
> *Quo nunc inſignis per magnas prædita terras*
> *Horrificæ fertur Diuinæ Matris imago.*

Cudit & alterum cum Iouis vultu in antica, Aquila vnguibus fulmina ſuſtinente in oppoſita, proprio ſubaddito nomine L. MANILIVS C.F. III. VIR. Quid ergo obſtat, quin à cognatis Inſignibus, à concordi genitoris Prænomine, à temporis identitate fraternum liceat inferre ſanguinem?

Numiſmata indicantur præſertim ab Ant. Auguſtino in Dialog. ſub pag. 116, ac 176.

Quod autem Pinus in typum Cybeles non infrequenter ſtatueretur, præ cæteris docuere Apuleius, Diodorus, ac Varro, & alia oſtenderūt numiſmata, aureum præſertim prędicto Octauiano dicatum, effigieq; ac nomine impreſſum AVGVST. TR. POT. XIII.

COS.

COS. XI. IMP. XLII. P. P, ab altera parte Pomo ipſo cũ Inſcriptione TI. SEMPRONI. TI. F. GRACCHVS. LEG. PROCOS. Hoc illi Graccho adſcribẽdum cenſeo, quem Velleius agris diuidundis Triumuirum ex ſe creatum ſcribit cum Appio ſocero, & Caio fratre admodum iuuene. Cur verò Cereri dicata eſſet Pinus, indicabat Naſo. An. 743.

Metam. in 4.

Et ſuccincta comas hirſutaq; vertice Pinus
Grata Deum Matri: Siquidem Cybeleius Atys
Exuit hanc hominem, truncoq; indurruit illo,

Hinc Martialis alluſio emergit.

Poma ſumus Cybeles, procul hinc diſcede viator,
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

Prçſtantiſſimam pariter ferè innumeri Lapidum Tituli firmant cœcutientis Gentilitatis in Cybelem obſeruantiam. Tot enim, tantaſq; in terreis nimium cordibus vana illa ſuperſtitio radices fixerat, vt, poſt vetitam à pientiſſimo Flauio Conſtantino inanium Deorum culturam, vel euerſis, vel clauſis, quantum fieri potuit, ipſius Cæſaris iuſſu, eorundem Templis, ob relaxatum deindè per impios Iulianum, ac Valentinianum nefarium arbitratum, auſi ſint multi coram Dæmoniacis Simulachris ad publicam Vicennalium celebrationem regredi. Ità è Romanis epigraphis, ſub Anno Diu. Incarn. CCCLXXVI innuebat Eminentiſſimus doctrina, ac dignitate Cæſar Baronius, hac deſumpta ab Ara marmorea grandi, quam & Smetius è S. Lucia in Silice tali pacto exaratam obſeruabat.

Annal. Ecc. Tom. 4.

DIS

MAGNIS

MATRI DEVM. ET. ATTIDI. SB

VTILIVS. AGESILAVS. AEDISIVS

V. C.

Lib. Antiq. Europ. Inſcrip. pag. 16. nu. 1.

V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBI
LIS. AFRICANI. TRIBVNALIS. ORA
TOR. ET. IN. CONCISTORIO
PRINCIPVM. ITEM. MAGISTER
LIBELLORVM. ET. COGNITION
SACRARVM. MAGISTER. EPISTV
LAR. MAGISTER. MEMORIAE
VICARIVS. PRAEFECTOR. PER
HISPANIAS. VICE. S. I. C. PA
TER. PATRVM. DEI. SOLIS. INVIC
TI. MITHRAE. HIEROPHANTA
HECATAE. DEI. LIBERI. ARCHI
BVCVLVS. TAVROBOLIO
CRIOBOLIOQ. IN. AETER
NVM. RENATVS. ARAM
SACRAVIT. DD. NN
VALENTE. V. ET. VALENTI
NIANO. IVN. AVGG. COSS
IDIBVS. AVGVSTIS

Alteram epigraphen è Sacello Mazzeriorum Summi Pontificis in Area Diui Petri idem Annalium Scriptor deſumebat à Baſi, in cuius dextero latere ſculpta Pinus, è qua Crotala, & Fiſtula pendent, Ariete ſubtus alligato. In ſiniſtro ipſa pariter arbor, ac binæ Fiſtulæ, ad indicendas aquarum venas Terræ corpori compactas. De quibus quidem Fiſtulis latè non minùs, quàm eruditè Macrobius.

Baron. vbi ſup.

Saturnal. in 1. c. 12.

DIS MAGNIS.

Lib Europ. Inſcrip pag. 19. num. 11.

VLPIVS. EGNATIVS. FAVENTINVS
V. C. AVGVR. P. V. P. F. R. Q.
ARCHIBVCVLVS. HECATE. SA
CERDOS. ISIDIS. PERCEPTO

TAV-

TAVROBOLIO. CRIOBOLIOQVE
IDIBVS. AVGVSTIS. DD. NN
VALENTE. AVG. V. ET. VALEN
TINIANO. AVG. COSS. FELICITER
VOTA. FAVENTINVS. BIS. DENI
SVSCIPIT. ORBIS
VT. MACTET. REPETENS. AVRA
TA. FRONTE. B.CORNES

O ridiculam prorſus, inanemque Gentium religionem, quæ quot Solis, quot Lunæ, quot cæterorum elementorum aſpectus, aut excogitabat, aut viſebat; totidem ſibi Diuinitates ſuadebat Sacrorum varietate venerabiles! Hinc Terram adoratam à Teodontio referebat Pictorius.

Terram confuſam ratus Theodontius author
Singula poſſe quidem, vel ſine fine Deum.

Huic & Numini Hecate nomen faciebant ab Apolline, apud Græcos Hecates dicto: Iouis enim, ac Latonæ filiam iactabant, tergemino Capite repræſentatam, dextero nempè Equino, ſiniſtro Canino, medio Suis agreſtis; vt in Cœlo Luna, in terris Diana, penes Inferos Proſerpina veneraretur. Quapropter Virgilius.

Tergeminamq; Hecatem tria Virginis ora Dianæ.

Quæ ſolemniora eidem chimericę Diuinitati ſoluebantur ſacrificia Lectiſternia nuncupabantur, & anni- *Tit. Liu. in*
uerſaria fiebant eo die, quo ab Hoſtienſi Portu in Ro- *29.*
manam Victoriæ Ædem ſimulachrum eius transla- *An. 559.*
tum fuit per manus Pub. Cornelij Cn. fil. Lucij nep. Naſicæ, adoleſcentis, etiamſi nondum Quęſtorij, Apollineo nullatenus Oraculo inter Quirites Optimi pronunciati, Patrumq; Conſcriptorum ſuffragijs ad hæc

Diuina gerenda proueĉti, quæ luce quarta Aprilis intrante fiebant, exponente Ouidio.

Faſtorum in 4.

Ter ſine perpetuo Cælum verſetur in Axe,
Ter iungat Titan, terq; reuoluat equos.
Protinus inflexo Berecyntia tibia cornu
Flabit, & Ideæ feſta Parentis erunt.

Leĉtiſternia à leĉtulis ſternendis dicebantur, eo quod in Templis cubare conſueuerint, qui inter dormiendum vel Oracula, vel Viſiones à Dijs, immo à Demonibus, expeĉtabant, illuſi. Plauti verba audire eſt in Curculione: *Neque incubare te fuit ſatius Ioui, qui tibi iureiurando auxilio fuit*; necnon Tullij referentis ſimilia Deos dormientibus colloqui: vnde Virgilius.

Cic. de nat. Deorum. Aeneid. 7.

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſq; petiuit,

Suet. in Oĉtau. Vide Strabonem in 16. circa hunc mat.

Quis melius id narrat, quàm Suetonius? Acciam enim refert Auguſti matrem in Apollinis Ædibus, vna cum domeſticis matronis, obdormiſſe, vt, ſomno intercedente, diuina comprehenderet reſponſa. Ex Dionyſio habemus, Arcades primos ſub Euandro Cereri Templum conſtruxiſſe, & per fœminas Sacerdotes ſacra ei feciſſe Abſtemia more græco: quem morem produĉtum ad ſua tempora teſtabatur ipſe Auĉtor: & quidem in Romana Republica, teſte Tullio, ſicuti Cereris ſacra à Græcis aſſumpta fuerant, ità per Græcas, vt plurimum, mulieres noĉturno aeris ſono, ſumma religione, ac cæremonijs curabantur. At verò ſub Imperatoribus per Latinas, ac Romanas frequentiùs confici conſueuere, vt non pauca comprobant Epigrammata; inter quæ hoc apud Beneuentanos legitur.

Cic. de legibus, & in Verrem.

Lib. Antiq. Europæ Inſcrip. pag. 153 nu. 5.

FABIAE. ACONIAE. PAVLLINAE. C. F
FILIAE. ACONIS. CATVLLINI. V. C
EX. PRAEF. ET. CONSVLIS. ORDIN
VXORI. VETTI. PRAETEXTATI. V. C.

PRAEF.

PRAEF. ET. CONSVLIS. DESIGNATI
SACRATAE. APVD. ELEVSINAM
DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORAE
SACRATAE. APVD. LAERNAM. DEO
LIBERO. ET. CERERI. ET. CORAE
SACRATAE. APVD. AEGINAM
DEABVS. TAVROBOLITAE. ISIACAE
HIEROPHANTRIAE. DEAE. HECATAE

Amiterni pariter (cuius Vrbis ruina Aquilæ ciuitatis incrementum fuit) ſequens habebatur.

D. . M
M. CAESIO M. F. PAL. MAGNO
IIVIR. I. D. IIVIR. QQ. IIII.
SACERDOT. PVBLIC. CERER.
M. CAESIVS. MAGNVS
CAESIA. SEVERA. PAREN
TIBVS
D . D
BIS

In aedibus per Caſtellinum.

Non tamen hæc Atticæ Cereris ſacra ſunt, quibus etiam viri initiabantur, ſed omninò Deæ Cereris, cuius Hieroceribus, hoc eſt Sacerdotibus, Olympicos ludos ſpectare licebat; vnde Suetonius, Neronem Virgines Veſtales ad Athletarum ſpectacula inuitaſſe, refert.

Suet. in Nerone.

Sed, vt ſtrictiùs rem propoſitam ſequar, non inopportunum duco, me non oblitum apud Sereniſſimum Alphonſum Mutinæ Ducem inter Conſulares argenteas monetas illam extare, quæ à Triumuiro Marco Volteio M. fil. M. nep. in obſequium eiuſdem Cybelis cuſa fuit: adſculptam etenim figuram eius intuebar

rhedæ inſidentem, cui Leones iugati, vt Apuleio placuit, ad exprimendos Atydis furentes amores; ſi verò Diodori mentem ſequimur, ad innuendum eandem Deam generoſis nutritam extitiſſe animantibus, licet non deſint, qui id ſignificare ſcribant, nullum genus tam remotum, tamque ferox adeſſe, qui naturæ viribus ſubigi nequeat. Ego tamen crediderim Cybeleis Leonibus diurnum Planetam deſignari, eius nimirum calorem igneum, & viuificum, quo natura parens vtitur ad rerum omnium perennem generationem: capite enim magno præditum hoc animal, pupillas ignitas quoſdam vibrantes radios, faciemque ſphæricam circumquaque radiorum more, crinibus aureo colore flauentibus, ſparſam habet. Hori nomine Sol ab Ægyptijs dicebatur, & hinc temporaneæ Horæ mutuatæ ſunt nomen, eo quod earum ordinato curſu eius munera definiantur. Solio eapropter Phœbi priſca ſecula ſuppoſuere Leones, magnanimas feras cum Patre luminum conuenientiam maximā habentes, poſt etiam emiſſos ſpiritus; teſte namq; Æliano, ex colliſione oſſium ignis excitatur, quod elementum Soli proprium eſt, & hac de cauſa adſcriptum Zodiaco Leonem prodidit Valerianus, cuius & gradus Sol calore validiori permeat.

Orapoll. in Hieroglyph. Aegyptior.

Viſitur præterea in QVINTI MANILII ſepulcrali Herma ſub Leonum vnguibus ex vna parte Accipitris caput, cum Arietino Cornu; ex altera vertex Aquilæ cum Canina auricula; & hæc quidem Auricula fidam Tumuli præſignabat cuſtodiam: Arietis autem Cornu Accipitrino capiti iunctum fœcunditatem, ac ęrumnarum profligationem prænunciabat. Hæc namque regia Auis animo non minus, quàm vnguibus armata, gratitudinis ſymbolica eſt: brumali enim tempore, dum

Diodor. in lib. 2.

Nicolaus Vptonus de Milit. Off. cap. 173.

dum cuncta gelu laborant, vt ſibi proſpiciat, obuium quodcunque volatile, quod ſors obtulerit armatis aucupata vnguibus, nocturno retinẽs tempore ad fouendum ſibi calorem, clareſcente diei ortu dimittit, vſque adeò libertatis amans, vt eandem libertatem in alijs, pro grati animi ſignificatione, liberaliter reficere gaudeat: ac licet inopia, & fame ad auem vorandam ſtimuletur, beneficium nihilominus libertate compenſat. Sunt eiuſmodi volucrum ſpecies pluribus Populis Solis typus, quippè quæ peculiari quodam naturæ priuilegio, per innatam virtutem, illius ſphæram inconniuenti oculo proſpiciant. Porphyrius quidem hoc Luminarium maximum Accipitris forma pictum ſcriptis tradebat. Habet, vt ipſe refert Porphyrius, naturam totam ſanguine, & ſpiritu conſtantem, eaq; eſt erga homines commiſeratione, vt iacentibus cadaueribus ingemiſcat, ac lumina ad terram defigat. Nec ommittam, quod ex Æliano retuli, Aquilæ nempè, & Accipitris pennas, ſi cœteris volatilium commiſceantur, has calore proprio abſumere.

In Nicol Taponum na. ea pag 65.

Porphyr. apud Euſeb. de Præp. Euang lib. 3. c 4.

Aries, qui ſibi nomen fecit ab Aris, eo quod pecudũ aliorũ primus à Gentibus imolatus, Aras fumo compleuerit, quiq; iuxta Moſaicam ſanctionẽ, mundiſſimus, ac aptus ideò ad Sacrificium, & ad eſcam, fortitudinem præfigurabat, non modò ob robuſtiſſimã frontem, ſed ob cartilaginoſa tẽpora, munita Cornibus, quæ reflexa quandam clypei formam gerunt, bellicæ fortitudinis argumentum. Hinc fortè à latinis Aries, quaſi deuotus τῷ Ἄρῃ, ideſt Marti, cuius quoq; in Zodiaco Aries domus ignea Maſculina diurna ab Aſtronomis aſſignatur. Aries corporis magnitudine, animi robore, ac præſtantia ouibus præcellit, capite erecto, fixo pede, vngula diuiſa, veſtigio firmius terram premit. Typus

Diu. Iſidorus in 12.

quo-

Orapollo in Hieroglyph. quoque fœcunditatis habitus eſt, cum priùs, & celeriùs cæteris coeat. Sed quid Arieti cum Accipitre? Nihil apud priſcos Sapientes inauſpicatum, inconſultum nihil. *Pier. Valerianus Hieroglyph. in 10.* Arietis namque Accipitrino capiti compacta conijcio Cornua, ad Aſtrologorum ſententiam ſcribentium, Mercurium in Ariete collocatum ornatam orationis promptitudinem, ac plenam dicendi facultatem influere. Hinc forſan alluſio, quòd Eloquentia mediatrix fuerit in præmemorato Triumuirorum congreſſu, vt terræ, mariſque tripartitò diuideretur Imperium. Quanti valeat vtique facundia, teſtes ſunt præclariſſimi quique Reipublicæ Heroes, teſtes caſus inſperati, facundiæ ope ſedati, teſtis hodiernus Sacer Mercurius, inueteratæ hoſtilitatis direptor, & fæliciſſimæ Oliuæ inſertor.

At Maniliani Buſti Hieroglyphica proſequamur. Cingunt Mercurij faciem bini Serpentes, ſuper ipſius caput, vt in Caduceo, conuerſis ad inuicem, iunctiſque capitibus, caudis verò ſub mento complicatis. *Saturnal. in 1.* Proderit ergo mihi tanti feciſſe Macrobij allegoricum ſenſum, deſcribentis Caduceum cum Anguibus notiſſimis. Refert itaq; in Mercurio coli Solem, quem & Ægyptij finxerunt in ſpecie Draconum & maris, & fœminæ coniunctorum, hoſque Mercurio ſacratos eſſe voluerunt. Dracones parte media ſui voluminis implicantur in nodum, quem vocant Herculis, prioreſq; partes reflexę in circulum, oculis preſſis ambitum gyri iungunt, poſtea ad capulum Caducei caudæ reuocantur, ornanturq; alis, ex eadem manubrij parte naſcentibus. Hinc argumenta Caducei ad Genituram faciunt hominum, quam Ægyptij Geneſim appellant, præfigurando homini naſcenti Deos quattuor Præſides, Δαίμονα nempè, Τύχην, Ἔρωτα, Ἀνάγκην

hoc

hoc eſt Genium, Fortunam, Amorem, ac Neceſſitatem, è quibus duos priores Solem & Lunam intelligunt, eo quod Sol author caloris, ac lucis, humanæ vitæ genitor ſit, & cuſtos. Naſcenti idcircò Dæmon, hoc eſt Deus putabatur, nec non Vegetabilium fautor, omniumq; propè bonorum productor, quem Claudianus alloquebatur.

Qui vitam latumq; regit, nam quidquid vbiq;
Cingit materies, hoc te donante creatur,
Debeturque tibi certis ambagibus æui.

Hinc Pluto Sol inferior, ipſo monente Macrobio, dictus eſt: nec verba omittam: *Inferi autem nomen Soli datur, cum inferiori Hemiſphærio, ideſt hyemalibus ſignis curſum ſuum peragit; Superi, cum partem Zodiaci ambit æſtiuam.* Tradiderunt ea propter Poëtæ, Plutonem Proſerpinam rapuiſſe, quia menſibus hybernis ſemina ſub terris latent, vigoreq; ſolari fouentur, vt ſuo tempore in herbas, & fructus erumpant, quo tempore Proſerpinam, quam vel frugum Genitricem, vel aridorum germinum Virtutem eſſe aiebant, mox ad lucem reduci opinati ſunt. Hic Orpheum tempora alloquentem audire iuuabit. *Proſerpinæ colluſores, quando Parcæ illam, & Gratiæ circularibus choris ad lucem reducunt, Ioui gratificantes, & Matri fructuum datrici.* Hoc pariter ſenſerunt Porphyrius, & Arnobius, cuius poſtremi hæc verba ſunt. *Ille, qui raptam Dite à Patre Proſerpinam dicit, non, vt reris, in turpiſſimos appetitus Virginem dicit raptam, ſed quia glebis occultamus ſemina, iniiſſe ſub terras Deam, & cum Orco ſignificat fœdera genitalis conciliaſſe fœturæ.* Nil itaque mirum ſi talibus de cauſis Ægyptij, & Perſæ pro Summo Numinum adorauere Solem, largifluum luminis fontem, ex eo.

Macr. Saturnal. in 1. c. 39.

Orph. in Hymnis.

Porph. apud Euſeb. de Prep. Euág. in 3. c. 2.

Arnob. de Gẽtium fabul. in 1.

Quod Maria & Terras, Cœlumq; rigando

Lucretius in 5.

Com-

Compleat, & calido perfundat cuncta vapore.

Eſt profectò maximum hoc Luminare inter erronea ſydera à ſempiterno Numine creatum, in ſuæ incomprehenſibilis Maieſtatis typum, & argumentum. Apud Latinos Sol vocatur ex cauſis carmine expreſſis apud Martianum Capellam.

De Nupt. Philolog. in II.

Solem te Latium vocitat, quod ſolus honore
Poſt Patrem, ſis lucis Apex, radijſq; ſacratum:
Bis ſenis perhibent caput aurea lumina ferre,
Quòd totidem menſes, totidem quod conficis horas.

Solarem imaginem memorato Diademate redimitam ex pluribus nummis dignoſcimus. Eſt apud me argenteus Marci Aburij Gemini Quæſtoris, quem duplicatum reuiſi in ditiſſimo Eſtenſi Muſæo, & à Gorleo indicatum. Non deſunt præterea, qui gemmatam exponant, quadricoloremque aliquando Phæbi Coronam: inter quos Albricius Philoſophus.

An. 561. Abrahamus Gorl. in Theſ. rei antiq.

Albric. de Imaginibus Deorũ Capel a in I. de Nupt.

Non erit pariter inauſpicatum Delphines in hoc QVINTI MANILII Sepulchrali Saxo appingi: vt nimirum Mercurio Piſcis dicatus monſtraretur, ac Terra iam per Pinum deſignata, Maritimi quoque Imperij per natantes belluas congrua ſymbola iungerentur. Delphin inter Piſces Regiam ſuſtinet Maieſtatem, & ea propter Neptunus, dum ab Antiquitate inciſus cernitur, illum Delphines comitantur: qui, tanquam ſalutis, & incolumitatis ſeruatores, frequenter habentur, quemadmodum caſus ſæpè ſæpiùs per mare contingentes à fama, & hiſtoricis relati vulgo etiam teſtantur. Hic Princeps ſquamoſus tempeſtatum præſcius nauigantibus ſollicitat iter; hic vocari amat; hic cantus humanos audit libenter; hic tandem Crocodilo hoſtis homini infeſtiſſimo. Eſt Veſpaſiani vulgatum numiſma cum Delphine Anchoram am-

Iacob. Phil Tomaſinus. lib. de Donarijs, ac Tabel. votiuis cap. 31.

Pier. Valer. Hieroglyph. Toro. in 27.

amplectente: lentè feſtinandum præmonens, in Anchora tarditatem, in Delphine celeritatem præfigurans. Vlyſſes, teſte Plutarcho, annulos, parmam, & enſem huius natantium Proceris effigie obſignatos geſtare ſolebat, eo quòd Telemachum filium periturum Delphin ſeruaſſet. Hercules in Clypeo hoc animal argento, cæterorumque piſcium turbam ære expreſſam deferebat, ſi aurem præſtamus Heſiodo. Athenæus inter Græcos V. C. ſcriptum reliquit, Cæſarem Principi illius Regionis, quæ nunc Delphinatus, Delphinem donaſſe, quo pro Inſignibus vteretur: eo quia ad Gallos debellandos ſuppetias contuliſſet. Nec deſunt exempla Sacra, dum Diui Luciani Martyris, Maximiano iubente, in æquora proiecti Corporis, vt honores Sepulchrales minimè conſequeretur, pium ad littora Delphinem admiramur delatorem. Liceat vlteriùs mihi dicta cōfirmare numiſmatibus diuerſis, è quibus ſolidiora conijcio argumenta. Ex illo, inquam, Marci Agrippæ Lucij fil. Conſulis tertiùm, quod Senatu decernente Neptuni reducis Simulachro ſignatum extitit, expreſſa Numinis dextera Tridenti altè innixa, & ſiniſtra Delphinem exporrigente. Ex altero Quinti Naſidij eundem Neptunum monſtrante cum Stella, & Carbaſo tumente ab vna, ab altera Caput Numinis Tridente armatum, inferius Delphin, cum notis NEPTVNI; ob Naſidij tutè peractam nauigationem exprimendam. Tandemque ab illo Neronis, cui adſculpta Oſtienſis Portus topographia: cernitur enim ipſo in Portu Neptunus ſedens, in quietis indicium, dextera temonem ſolo adprimens, & Delphinem amplectens, in ſecuritatis argumentum.

Plut. in Vitis.

Athe. in Commēt. de rebus Britannorum.

Baron. Annal. Tom. 3. ſub Ann. 326.

Hoc itaque pacto propoſiti MANILIANI Cippi legendi videntur Ægyptiaci Characteres. Sed quid

obſecro manifeſtiùs depromit Antiquorum vanam Theologiam, quàm vmbratæ Imaginum ſimilitudines, ad documenta populorum, ad ingeniorum contemplationem, ac ad vulgi admirationem! Mos ipſis Gentibus quidem fuit, vt præmittebamus, arcana Deorum maiora, vel omninò tegere, vt apud Athenienſes Sacra Cereris, vel allegorico myſterio doctis inſinuare. Sic, perſpecta iterum è propoſito Lapide Mercurij facie, recurrit ingenium ad ſenſum Carminis.

Horat. in 1. Ode 10.

Tu pias lætis Animas reponis
Sedibus, virgaque leuem coerces
Aurea turbam: Superis Deorum
Gratus, & Imis.

Deridenda etenim ſuperſtitio Corpora Cereri in æternum deberi exiſtimans; vita pariter functorum Spiritus per Mercurium ſuſcipi, hoſque vel innoxios ſupremo Ioui reddi, vel noxios ad Plutonem inferum deduci autumabat. Pythagoras ideò, vt referebat Laertius, ipſum Numen diſpenſatorẽ modò, Quæſtoremue, aut Deductorem Animarum appellabat, nec non Cœlorum Ianitorem. Hinc facilè erit intellexiſſe, cur Triceps: quod nempè in Cœlo, in Terra, & apud Tartara verſari conſueuerit. Virga autem eius aurea, Pennis, & Anguibus inſignita, huic myſterio aptari clareſcit, dum ab Apolline profecta fingitur, nihilque in ea mirabilius, quàm Supera, & Infera penetrare, ac ipſi Naturæ imperitare poſſe, perhibetur, iuxta metrum.

Laert. in Vita Pithagoræ.

Macrob. Saturnal. in 1. c. 17.

—— cantu finditq; ſolum, Maneſq; Sepulchro
Elicit, & rapido deuocat oſſa rogo.

Sed longè Ouidiano melius Virgilianum Carmen!

Tum virgam capit, ac Animas ille euocat Orco

Pal-

Pallentes, alias ſub triſtia tartara mittit;
Dat ſomnos, adimitq; & lumina morte reſignat,
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Nubila, &c.

De his hoc loco ſatis: cum pleniſſimè fuerit mihi ſermo hiſtoricè interpretanti Ænigmaticum Epitaphium.

D . M

AELIA. LAELIA. CRISPIS

NEC. VIR. NEC. MVLIER. NEC. ANDROGYNA

NEC. PVELLA. NEC. IVVENIS. NEC. ANVS

NEC. CASTA. NEC. MERETRIX. NEC. PVDICA

SED. OMNIA

SVBLATA. NEQ. FERRO. NEQ. FAME. NEQ. VENENO

SED. OMNIBVS

NEC. COELO. NEC. TERRIS. NEC. AQVIS

SED. VBIQVE. IACET

LVCIVS. AGATHO. PRISCIVS

NEC. MARITVS. NEC. AMATOR. NEC. NECESSARIVS

NEQ. MOERENS. NEQ. GAVDENS. NEQ. FLENS

HANC

NEQ. MOLEM. NEQ. PYRAMIDEM. NEQ. SEPVLCHRVM

SED. OMNIA

SCIT. ET. NESCIT. CVI. POSVERIT

Viſitur primo ab Vrbe Bonon. lap. in adhuc Sen. Volta ad Caſaraltam,

Hoc in marmore ab Antiquitate relictum videtur, vt ſublimiora quæquæ poſterorum ingenia ad ſenſum euiſcerandum ſtimularet, vel, ſi opportunius loquar, vt inter ſummam hæſitationem mentes complicaret.

Vt verò nobis; iam expeditis per Orientales notas à Sacris rerum notionibus, noſtri QVINTI MANILII pateant, tùm nobilitatis, tùm dignitatum gradus, cum

non defuerint, etiam non inerudit Viri, qui ipſam exarationem, vel puncta obſcurarunt, ſtatui per extenſa verba lecturam faciliorem exponere.

QVINTO. MANILIO
CAII. FILIO. CORDO. CENTVRIONI
LEGIONIS. VIGESIMAE PRIMAE. RAPACIS
PREFECTO. EQVITVM. EXACTORI
TRIBVTORVM. CIVITATVM. GALLICARVM
FACIVNDVM. CVRAVIT
CERTVS. LIBERTVS
IN. AGRO. PEDES. XLIV. IN. FRONTE. PEDES. XLIV.

Nec memoriæ in primis demandaſſe pigeat notionem poſtremi huius Viri Cognominis: Iure enim, ac merito, dum à natiuitate iſtud contractum cerno, fore præmittendum puto, deque eo aliquid dicendum. CORDI igitur, vel Obſigonæ agnominabantur, qui vltra ſtatutum naturæ tempus in vtero reſidebant. Sic inter Gracchos, Mutios, Allienos, ac Cœſios pro comperto habetur. Haud enim fuit peculiare Agnomen MANILIÆ Gentis: cuius ſplendores præclariſſimos eò libentiùs, modò è lapidibus, modo è metallis, ac tandem à Scriptorum documentis, hac opportunitate loci proſpicere decreui, cum de tanta Familia Vrſinus, Auguſtinius, Gorlæus, ac Streiennius minimè ſcripſerint in ſuis de Priſcis Romanorum Familijs erudiſſimis Tractatibus.

Halicar. in 4 Quintil. in 1. c 17. Varro de Eust. in 2 c. 1.

Fluxiſſe itaq; hanc Sobolem liquet à Tuſculanorum Duce Manilio Octauio, Genero Tarquinij Septimi Quiritum Regis, Lucij Filij, Damarati Nepotis, qui cum ab Anno poſt V.C. CCXIX ad CCXLIV iniuſſu Populi, & ſine Patrum auctoritate Sceptro potitus fuiſſet, ex die V. K. Mart. primis Conſulibus eiuſdem Populi,

Raph. Valater Comment Vrbanorum in 17. pag mihi 195.

puli, ac Senatorum ſuffragio ad regendam Rempublicam creatis, Vrbe, ac Regno exactus eſt; apudque ipſum Manilium receptus fertur, & ſummoperè ſuffultus, in Quirites tuliſſe bella, quorum famam, tanquam ſatis ſuperq; celebrem, non eſt cur recenſeam, dum Maniliorum Procerum nomina ad glorioſam perennitatem proponere feſtino; primum deſumens ab Vrbe ex Hortis Ædibus Diui Stephani adſcitis.

MANILIA. PAVLLA
DE. PATRIMONIO. SVO
SIBI. ET
AVRELIO. PAVLLINO
COMPATRI. SVO
DOMVM. AETERNAM

Lib. Europ. Inſcrip pag. 170.nu.16.

Alterum è Vinea olim Cardinalis Carpenſis.

MANILIAE. LVCILLAE. C. F
MATRI. PIISSIMAE. ET
INCOMPARABILI
CAESONIVS. LVCILLVS. V. C
FILIVS

Lib. eodem pag. 77. n. 7.

Tertium ab Auentinis Maximorum Hortis.

SILVANO. SALVTARI
L. MANILIVS. SATVRNINVS
EX. VOTO. POSVIT

Lipſ. in Auct. pag. 32.

Quartum extra Portam Salariam à Ioanne Zaratino indicatum.

D I S. MAN
M A N I L I A E
AGATHONIDI
VIX. AN. XVI
C. BLANDIVS

Io. Bembus in manuſcripto libr. pag. 46.

CO

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

CONIVGI. SVAE
KARISSIMAE
ET. BENEMER
POSVIT

Quintum à Matera Apulorum Ciuitate;

Lib. Europ. Inſcrip. pag. 172. nu. 14.

C. MANILIO
C. F. HOR. RVFO
SEXTILIAE. P. F
DATAE. VXORI
SEXTILIAE. C. L
PRIMOGENIAE
ANNORVM. XIII
DELICIO. EORVM
DATAE

An. 271. Pl. Trib. exinde Imp. Militum Malicon in 8. a. m. 10. Sed plenius redũdantes Hiſtoricorũ paginas inclytis Maniliorũ monumentis peruoluamus: prodeatque omnium Heroũ primus Caius ampliſſimę famę in Tribunatu Plebis, ac bono Reipublicæ natus, non minus, quàm Marcus, & Sextus; & ſe promat ex ſeditione, *An. 287 Trib. Pl.* quæ in Algido à Decemuirorum impotentia exarſit, per milites Ducem ſelectum.

An. 291. An. 274. Coſſ An. 180. ac 304. Holean. in Cronolog. Succedant Manilius, prænomine Cneus, agnomento Cincinnatus, & Caius Manilius Vulſo Conſules Vrbis à Gregorio Haloandro relati inter Annorum digeſtionem Codici Iuſtiniano inſertam, vt habet Exemplar Norimbergæ impreſſum An. S. 1530.

An. 367. Holean. in Cronol. T. Liu. Hiſt in 5. Aulus Manilius cum Lucio Virginio Tricoſto, Lucio Poſthumio Albino, Aulo Valerio Publicola, Publio Cornelio, & Aimilio Mamertino ter Militibus pro Tribuno datus.

An 545 T Liu Hiſt in 7. Caius Manilius Attilius primus è Plebe Maximus Curio Aimilio Papio ſuffectus. Hic animaduertendum,

dum, longè aliud eſſe de Plebe, & Plebeium: nam hic
eſſe dicitur, qui non eſt Patricius; ille, qui nec Senator,
nec Eques. Plebeius ergo ad genus ſpectat, de Plebe
ad Ordinem: Tripartitus enim erat tunc vniuerſus Populus Rom. in Senatores, Equites, & de Plebe. Ideò
Auſonij Carmen. *Seruius in Iuuenilibus*

Martia Roma triplex Equitatu, Plebe Senatu. *Verijs. c. 3.*

Vnde imperiti ſępè hoc ipſo quòd aliquē è Plebe ſcriptū legunt, ignobilem, & obſcurū inaniter ſibi ſuadent. *Cicero in Bruto.*

Caius Manilius Limitanus, qui Tribunicia facultate
defunctus, legem protulit, vt in eos quæreretur, quorum ſtudio, & conſilijs Iugurtha Decreta Senatus neglexiſſet. Qua lege Iudices Gracchani quattuor è
Conſularibus viris, & vnum Sacerdotem ſuſtulerunt. *Liu. Hiſt. lib. 4.*

Publius Manilius Pub. fil. Ordine Patricius, Tribunus
Militum cū Collegis Publio Titinio, Pub. Melio, Lucio *An. V. C. 550.*
Furio Medullino, & Lucio Popilio Volſco, conſtitutus
tum, cū Publius Licinius Caluus ex Plebe, fauente ſibi
Conſulum poteſtate, huiuſmodi munus vſurpare auſus eſt, non ſine ipſius Plebis vltima admiratione; nullis enim vir ipſe antea effulſerat honoribus. *Liu. in 45. Hiſt. & 61. Epitom.*

Publius Pub. fil. Pub. nep. Ædilis primò, ac Prætor *An. 582. Aedil.*
Vrbanus dehinc in Sicilia, ac tandem à fugitiuis ſeruis *An. 587. Vrb. Prat.*
Caſtris exutus, & profligatus, poſt res Lucij Anicij in *An. 608.*
Illyrico compoſitas, & Regem Gentium captum. *Prou. Prat.*

Marcus pariter Publij fil. Pub. nep. in Capitolinis *An. 615.*
marmoribus Conſul deſcriptus, ac Prouincialis Quæ- *Legatus. An. 616.*
ſtor: cui tribuendum cenſeo elegantiſſimæ artis ęreum *Profl.*
numiſma, in quo roſtrata Nauis, & Herculis Clauige- *Cic. in Bruto Appianus*
ri Caput, cum notis M. MANILIVS ab vna partium, *in Libico.*
ab altera Romæ imago galeata, vt cerno in meo domeſtico Muſæo. Ipſum arbitror Marcum I. C. cæſo *T. Liu. Epitome in 50. V. Max. in*
matris vtero luci editum; illum nempè, qui ante Afri- *5. c 2.*

ca- *An. 588.*

An. 595. canum Proconſulatum Romæ Quæſturam geſſerat, &
Quæſt. *An 600.* Conſularia munia obiuerat, Collega Lucio Marcio C.
Coſ vel vt fil. C. nep. Cenſorino, & bello Punico tertio verten-
alijs placet te Carthaginem obſederat, ac oppugnauerat. Is per
an 604 *An. 605.* M. Tullium inter coætaneos eloquentia pollentes enu-
Procoſ. meratus mirum in modum commendatur, dum Pub.
Scæuolæ non impar deſcribitur. Is Sacrorum Ponti-
ficalium peritiſſimus fuit, & ex illis, qui tranſuerſo foro
ambulare, & reſponſa dare ſolebant. Is tandem De-
cimum Sollanum, quòd Prætor Macedoniam expilaſ-
ſet, Cauſa diſcuſſa, abdicauit, & relegauit.

Saluſt. in Iugurt. Eluceat Lucius, agnomento Mancinus, Quæſtor
Prouincialis, & Pleb. Tribunus; qui legem tulit, qua
Plin in 33. c. 1. C. Mario bellum Iugurthinum decretum eſt; qui, vt
P Victor. de reor, Legatus pro eodem Bello ad ipſum Marium miſ-
Vrb Regio. ſus eſt; qui in Vrbe, Ædilitiæ rei dum præſideret, Lu-
An. 641. dos, & Scholas publico beneficio excitauit.
Quæſt. *An. 648.* * Publius à Vinando creditus nepos Marci Manilij I.
Tr Ple; Legislator. C. qui Coſ. Anno 604. Prouinciali Quæſturæ ad-
An 649. dictus, ac iterum vt aliquibus placuit, Vir Conſularis
Aed l. ſub Anno 635. portentis celeberrimo. Fertur itaq; in
* *An 617.* eius decurſu lacte pluiſſe, terram cum mugitu tre-
Quæſt *Steph. Vinād Annal.* muiſſe, examen Apum in Romano Foro conſediſſe, ac
triplicis ſphæræ imagine Solem apparuiſſe. Sed, om-
Rom. tom 1 nimoda quidem dubitatione ſemota, vir ipſe fuit, qui
Præturam in biennium aſſequutus, Conſulari ef-
fulſit dignitate non An. 635, ſed 630. vt ex antiquis
claret.

An. 661. Accedat Caius à præmemorato Publio I. C. (ni co-
Legislator. nijcerem incomptè) genitus I. C. ac Pl. Trib. à quo
V. Max. in 6 c 2. binæ dimanarunt Sanctiones, altera nempè de Liber-
[Holean in torum ſuffragijs (quæ cum S. C. damnata extitiſſet, ab
Cronol Lin Epistō.li 99. ipſo etiam abiecta eſt) altera de bello Mithridatico ex-

tra

tra ordinem Cnæo Pompeio demandando; pro qua extat Cic. Oratio. Hunc eundem puto Caium, quem Haloander antè geſtos Plebis Magiſtratus Anno 649. cum Agnomento Maximi adſcripſit Conſularibus Faſcibus, cum Publio Rutilio Ruffo; & Paterculus venalem alienæ potentiæ Miniſtrum repræſentauit.

Titus Publij fil. Caij frater, quem Cicero ornatiſſimum Senatorem appellat, ac adhibet teſtem in Cauſa Q. Roſcij; celebrando, tanquam ætate grandæuum, natura Sanctum, ac religioſum. Apud hunc Vrbis Prætorem Marci Curij Cauſam tutatus eſt Lucius Craſſus Orator. Hinc igitur, cum pateat T. ipſum hac tempeſtate floruiſſe, planè arbitror eundem extitiſſe, qui Magiſtratus Curules peramplos geſſit, de quibus Plinius, ſuppreſſo Titi Prænomine ſcripſit: Magiſtratus, *Plin. in 18. c. 2.* inquam, illos à pleriſque Scriptorum attributos Marco Manilio (quem aliqui Caium prænominatum volunt; & ex his Volateranus, argenteum memorans nummum *Vrb. Commentar. in 117.* cum illius imagine, Sphæra inſignita) Marco illi nempè, qui ſub Auguſti Monarchia claruit ob Præturam Vrbanam, nec non ob Prouincialem: qui Aſtronomi- *Plin. in 35. c. 17.* ca quinque Volumina latinis conſcripta verſibus eidem Imperatori dedicauit: qui in Martio Campo ere- *Plin. in 36. c. 10.* ctum Obeliſcum in Gnomonis horarij vſum deduxit. Nec Plinij mêdis fides adhibenda, ſi pro Manilio Manlium ſcribat, antiquiora ſiquidem eius librorum exemplaria ſtudio cultiora Manilium, non Manlium vbique legendum proponunt: non enim Maniliam & Manliam eandem exiſtimo Sobolem fuiſſe, vt Æliam, Ailiam, & Alliam, ad ſenſum Fuluij Vrſini, legimus pro *Fuluius Vrſinus in lib. de antiq. Rom. fam.* vna ipſa teſtificatam. Verumtamen ipſe Plinius, vt ad Titum reuertamur, vbi de Phœnice Aue Solitaria ſcribit, ex cuiuſdam Manilij au&oritate, cum multa de- *Plin. in 10. c. 10.*

ſumpſiſſe fateatur, ſatis indicat illum ætate longè præceſſiſſe Diui Auguſti tempora, dum aſſeuerat, eodem Manilio indicante, Magni Anni conuerſionem fuiſſe

An. 656.

ſecutam Coſſ. Cn. Cornelio Pub. fil. Cn. nep. & Pub. Licinio Marci fil. Pub. nep. Craſſo, Sic namque de eodem perhonorificè loquitur. *Primus, atq; diligentiſſimus Togatorum de ea prodit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis, neminem extitiſſe, qui viderit veſcentem, in Arabia viuere annis centum ſexaginta, &c.* ac poſt alia. *Cum huius Alitis vita Magni conuerſionem Anni fieri prodit idem Manilius, iterumq; ſignificationes tempeſtatum, & ſyderum eaſdem reuerti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die Signum Arietis Sol intrauerit, & fuiſſe eius conuerſionis annum, &c.* Prædictis nempè Cornelio, & Craſſo Conſularia miniſtrantibus: in quem pariter Annum huius T. Manilij Tribunitia Poteſtas excurrit, vtcunque conſtet de Prætoria ſub 660, obque prorogatum Imperium de Prouinciali eius Quæſtura ſub 664.

T. Liu. in 90
An 660. Trib Pl.
An 671. Vrb. Prat
An 673. Prat ext
An 675. Procoſ

Lucius nec deſit nobis Tribunus Plebis, ad Vrbanam, moxq; ad Prouincialem Narbonenſis Galliæ Pręturam aſſumptus, ac Proconſularibus munijs intentus eo tempore, quo per Herculeium Sertorij Quæſtorem, cum Marco Antonio Legato ſe victum, & profugum agnoſcere coactus eſt. Hiſpaniam petiuerat, vocante Metello, ternis Legionibus, ac mille vltra quingentis Equitibus ſtipatus.

An. 691. A. Ædil
Viaand Anal Rom. Tom 3.

Caius Manilius Criſpus Ædilitiæ Pl. curam, lapſoq; biennio Prouincialem Præturam ſemel ac iterum ſuſtinens.

Ped. in argu Orat. pro Milone.

Manilius Caninianus Quæſtor, nec non Pl. Trib. de quo Pedianus verba faciens, aſſerit ipſum, cum Marco Cœlio Collega, Galatam Milonis ſeruum, á Triumuiro Capitali captum, liberaſſe.

Ma-

Manilius quoque Comutus hic ſiſtat ex Prætorijs Legatus Aquitannicæ Prouinciæ ſelectus; quem Plinius mentagra laborantem, vt curaretur, ad ſe veniſſe, & H-S ducenta crogaſſe ſcribit. *Plin. in 26. c. 1.*

Tandem ad illuſtrandam tot Heroum ſeriem properet Manilius Tuſculus, ſub Quinto Caſſio Proprætore inclytus miles ad bellum Ciuile in Hiſpania; qui eadem Prouincia ſubacta, Italiam reuiſiſſe ouans fertur. *Hirtius in 7. Dec. 41.*

Sed quoniam ſub ipſa ſcriptione defatigaretur potius dextera, quàmquod huius Nobiliſſimæ Stirpis deficerent enumerandi Viri; ommiſſis alijs, noſtri QVINTI MANILII CORDI in vtroque militari munere, CENTVRIONIS nimirum, & PRÆFECTI EQVITVM dignitatem liceat recognoſcere à Ioanne Roſino rerum antiquarum ſcientiſſimo, referente, neminem inter Legionarios adſcribi potuiſſe, qui Ciuis Romanus, Ingenuus, ac ſaltem in quinque Claſſibus cenſus, ac ludicræ artis expers non fuiſſet; vndè Seruos Libertinos, Pueros, Capitecenſos, ac Hiſtriones, nonniſi vltima cogente neceſſitate, ac in dubijs rebus, pro Republica legimus ad Arma vocatos. Qui Legionarijs Ordinibus adſciti erant, quampluria commoda ſortiebantur. Patebat ſiquidem eis ad militaria munera acceſſus, non denegabatur Cohors Prætoria, & competebat ſtipendium: concedebatur præda, & addebantur dona Imperatoria. Pro quorum omnium pleniſſima notione ad ipſum Scriptorem non perperam erit cuique Studioſo acceſſiſſe. Hic tantummodò apponam Centuriones illos fuiſſe, qui ſingulis Ordinibus in Legione præerant. Legio, autem in decem Cohortes diuidebatur; ſingulæ rurſus in Ordines ternos, exceptis Velitibus, diſtributę deſcribebantur. Qui Ordinibus illis præerant Centuriones appel- *Roſ. Antiq. Rom. in 10. c. 4.*

labantur,& ſic deinceps vſque ad decem: nam qui decimæ Cohortis Triarijs præerat, decimi Triarij Centurio nuncupabatur. Si quis plura deſuper deſiderat Carolum etiam Sigonium, & Aldum Manucium deſcriptores ſapientiſſimos adeat.

De Præfectura pariter militari, ad quam tunc temporis non opes, non gratia, non fauor, ſed virtus, iuſtitia,& robur Viros prouehebat, cognoſcere erit apud Vegetium. O quantum deteſtarentur priſci hodiernum quorumdam militantium abuſum, non gloriam quærentium, ſed ſpolia & prædas effrænemq; viuendi

Veget. in 2. libertatem ſectantium! *Proprius Iudex*, inquit Vegetius, *erat Præfectus Legionis, habens communem primi Ordinis dignitatem; qui abſente Legato, tanquam Vicarius ipſius, poteſtatem maximam retinebat. Centuriones verò, Tribuni, cæteriq; milites eius præcepta ſeruabant. Vigiliarum, ſeu Profectionis Teſſeræ ab eodem petebantur. Si miles aliquod crimen commiſiſſet, auctoritate Præfecti Legionis à Tribuno deuouebatur ad pœnam. Arma omnium militum, item veſtes, equi, annona ad curam eius pertinebant. Diſciplina ius, & ſeueritas non Peditum modo, ſed Equitum Legionariorum quotidie præcepto eius curabantur. Ipſe autem cuſtos diligens, & ſobrius Legionem ſibi creditam aſſiduis operibus ad omnem deuotionem informabat, & induſtriam; ſciens ad ſui ipſius laudem ſubiectorum redundare virtutem.*

At quid plura? De Officijs militaribus præſtabit magis examinare Theodoſianum Codicem, & Corpus Iuris Ciuilis; ne ab inſtituta breuitatis via nimis digreſſi videamur. Si quid tamen his paginis pererratum eſt, non fuit conſilium inuoluntarium, nec omninò (vt aliqui haud periti putant) inutile. Immò, ſi rectè ſentiunt, aperient oculos ad non vulgares ſparſim,

hu-

humili licèt ſtylo, vt fuit opportunum, exhibitas eruditiones, quas de Ritibus Gentium, Symbolis, ac Trophæis conſulto retulimus; & ſpectabunt lumina clariora myſticæ Theologiæ, quæ, ſaluis tamen reuelatis dogmatibus, ad morum compoſitionem, ac ad Diuinę Maieſtatis cognitionem perducere poſſunt. Licet enim antiquam Gentium religionem explanare, vt ex eorum erroribus, tanquam ex vmbris, ſalutaris Fidei claritas magis illuceſcat.

Reliquum eſt ſermonem conuertere ad Vigeſimam primam Legionem, cui præerat MANILIVS noſter. Aſſentiri minimè poſſum Robortello aſſerenti epitheton RAPACIS deductum ab effectu, à rapiendo nempè. Abhorret ſiquidem genius à tali interpretatione, dum opportuniùs arridet credidiſſe ex digniſſimo miniſterio inditum nomen. Liceat igitur iſtud prudenter deducere à roboris præſtantia, qua palmas de Mauortijs Campis, præualens ipſa Legio commilitonibus, rapere conſueuit. Rapacem quoque crediderim dictam, quòd rapido impetu in hoſtiles copias equitando inueheretur. Quam nomenclaturam, poſt binos ex vetuſtiſſimis Saxis præ oculis poſitos Titulos, eiuſdemmet Legionariorum memores, Romanorum Annalium auctoritate comprobabo. Eſt itaque alter Titulorum deſumptus ab Hortis Diui Pauli ad viam Oſtienſem. C. CARNVNCIANO

Fran. Robortel. de Vita, & Victr. P. R. in 15.

C. F. POL. ORICVLAE
PRAEF. FABRVM
TRIB. MIL. LEG. XXI
RAPACIS. EX
TESTAMENTO. EIVS.
CVRAVIT.
IVLIA. PIA. VXOR.

Lib. Zurip. Inſcrip pag. 30. nu. 17.

Al-

Alter ab agro Comenſi, relator etiam Ouſentinæ Tribus, in Tranſpadanæ Galliæ monumentis non infrequenter recenſitæ.

Lib. præcit. pag. 158. n. 22.

C. CALPVRNIVS
L. F. OVF. FABATVS
VIVIR. IIIIVIR. I. D
PR. M. PRAEF. PRAET
TRIB. MIL. LEG. XXI. RAP
PRAEF. COH. VII. LVSITA
ET. NATION. GETVLICAR
SEN. QVAE. SVNT. IN. NVMID
IA. FLAM. DIVI. AVG
PATRIMONIO . . . . .
. . . .
T . F . I

Ex quo poſtremò Titulo minimè foret incomptum aliquid perſcrutari. Quod nimirum ipſe Caius Calpurnius Vitellianas partes fuerit ſectatus contra Othonis fautores in Acie Cremonenſi eo tempore, quo Vitellius ipſe, nunquam ità ad curas intentus, vt voluptates obliuiſceretur, Bononiam venerat ſpectatum Gladiatoria exercitia, ac Ludos per Fabium Valentem paratos. Nec extra probabilem veritatem coniectaſſe videtur eundem Calpurnium prædictæ militiæ adſcriptum, cum excellentiſſima eius Baſis exaratio ipſi tempeſtati conformetur, & Legio Rapax transducta tradatur ab Hiſpania: vbi è Calpurnijs quamplures degiſſe, ac vtrique Mineruæ pro Romana Republica inſeruiſſe legimus. Caium nempè Calpurnium agnomento Piſonem (vt vetuſtiores prætereamus) qui ex ipſa Prouincia Proprætor Anno 569. de Luſitaneis, & Celtibereis triumphum egit; Piſonem Frugi, necnon L. Calpurnium Piſonem eius genitum, Prætura poſt pa-

patrem, qui in ea obijt, perfunctum An. 683. Nec tacebo, quam ex Tacito deſumpſi eminentiſſimam huiuſce Rapacis Legionis ſtrenuitatem, talibus periodis celebratam. Lib. Hiſt. 2. ante medium, diuiſione mihi 11. *Fortè inter Padum viamque, patenti campo, duæ Legiones congreſſæ ſunt: pro Vitellio Vnaetuiceſima, cui cognomen RAPACI, veteri gloria inſignis: è parte Othonis Prima Adiutrix, non ante in aciem deducta, ſed ferox, & noui decoris auida. Primani, ſtratis Vnaetuiceſimanorum principijs, Aquilam abſtulere: quo dolore accenſa Legio, & impulit rurſus Primanos, interfecto Orphidio Benigno Legato, & plurima Signa, Vexillaq; ex hoſtibus rapuit.* Libro autem 3 ſub-diu. 4. *Ad quartum à Cremona lapidem fulſere Legionum Signa Rapacis, atq; Italicæ.* Paulòq; infra, Vitellianorum, vt notabiliorem exponat ſubſequutam cædem, ex auctoritate Vipſanij Meſſalæ miſerandum narrat euentum in hæc dicta. *Iulius Manſuetus ex Hiſpania Rapaci Legioni adſcitus impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus inter Septimos à Galba conſcriptus oblatum fortè patrem, & vulnere ſtratum, dum ſemianimem ſcrutatur agnitus, agnoſcenſq; & exanguem amplexus voce flebili precabatur, piatos Patris Manes, ne ve ſe, vt patricidam, auerſarentur; publicum id facinus, & vnum militem quotam ciuilium Armorum partem? Simul attollere corpus, aperire humum, ſupremo erga Parentem officio fungi.*

Cornel. Hiſ. in 2. pag. 422.

In 3. pag. 439 Volu.

Modò nos etiam vocant obſeruationes addendæ pro illuſtrando QVINTI MANILII CORDI Sepulchrali Monumento; cuius vltima lineamenta breuiter abſoluemus: nihil enim aliud, quàm agri, eius funeribus & exuuijs aſſignati, menſuram, & ſitum oſtendebant; De huiuſmodi generis menſurarum indigitationibus Venuſinus canebat.

Mille

Mille pedes in fronte, trecentos Cippus in agro
Hic dabat, &c.

Ager itaque in MANILII noſtri tumulum datus, vndecimo plus minus ab hac Vrbe lapide, menſurabilis erat in fronte, hoc eſt anteriori parte ad Viam verſa, in pedem vſque quadrageſimum quartum; in Agro, nempè à cæteris lateribus vndique, ad totidem: cum longitudo ad frontem, latitudo ad agrum ſpectaret. Statuebantur Agri Sepulchrales, eoquòd vetitæ eſſent intra Vrbium mœnia humanorum Cadauerum humationes. Hinc Ouidius.

Ip. Paul. Sẽten. in 2.

Inque ſuburbano membra ſepulta ſolo.

Veruntamen poſt euulgatas duodecim Tabularum leges, ob maxima in Rempublicam merita, in ipſa Vrbe aliquos tumulatos legimus. Ex his Tullius recẽſet Valerium Poplicolam, Publium Poſthumium, & Seruium Sulpicium. Plutarchus Caium quoq; Fabricium, iuxta Veliam in foro ſepultum, tradit. Id de Caio Publicio indicant Tiburtinæ Inſcriptionis verba: necnon de Clodia Sobole, ſub Capitolio Suetonius. Quinimmò Cæſares, & Veſtales ex S.C. Romæ poſt funera locum habebant, ad mœnia tamen. Ita ex antiquiſſimis firmabat Parens meus in Apparatu ad Hiſtoriam Primæ Sacræ Expeditionis. Hæc ſanctio, licet dura, perſeuerauit vſque ad Maxentium Tyrannum, qui politica potius neceſſitate, quàm ſincero aſſenſu, ſummæ pietati Flauij Valerij Conſtantini, inter Auguſtos verè Maximi, haud obſiſtere auſus, Marcello Summo Pontifici de ſepeliẽdis in Via Salaria Chriſtianorum Reliquijs ampliſſimam relaxauit facultatem, licèt demùm infidus ſæua barbarie facto proprio contrariatus fuerit. Cæterum memoriæ ſuggerit Seruius, apud priſcas gentes non modo in Latio, & Græcia,

Cic. de ll. & in Philippicis.

Seru in Com. Virg. Aeneid.

ciá, ſed vniuerſum ferè per Orbem ante expoſitas Tabularum dipoſitiones in more viguiſſe, vt quiſque mortuus domi ſuę ſepeliretur, idq; indicatum vult Scriptor ipſe à Virgiliano Carmine. *Aeneidos 5*

Sedibus hunc refer ante ſuis, & conde Sepulchro.

Eandem firmabat doctrinam Caſſianeus, qui ætate ſua Auguſtoduni vidiſſe teſtabatur multos defunctorum cineres in vetuſtiſſimis domibus repertos. Vndè hinc colendorum Larium frequentiam, poſt etiam Chriſti Redemptoris indita Sacratiſſima Præcepta, perduraſſe crediderim: plena enim erant dementiæ tempora illa, quæ, cum veri Numinis agnitionem aſpernarentur, impudenti affectatione eos ſolummodò Deos credebant, à quibus progeniti alebantur, viuendique ad mortem ratione irrationabili imbuebantur. Hanc ſuperſtitionem è Lacedemonijs omnium primus ſuſtuliſſe fertur Lycurgus, imperans cadauera circa Templa Vrbana ſepeliri in monumentis, quibus tamen eorum tantummodò nomina inſcribere permiſſum erat, qui fortiter in bello perijſſent.

Catal. Gloria Mundi p. 2. in principio.

Io. Boemus de moribus omnium Gentium in 3. col.

Fælicibus tandem Mercurij, Numinis nempè fœderatoris, auſpicijs claudatur hæc noſtra Narratio: tempore namq; Triumuiratus non minus feſſis, obtuſiſque militum Aciebus, vt, Triumuirorum abſoluto Congreſſu fortunata, Oliua totus reuiuiſceret Orbis, arbitraria Mercurij excelluit facundia. Sed quid denique de ipſo Mercurio, & eius ſymbolicis Anguibus addam? Ommitto, quòd, data occaſione celeberrimi Virorum Fœderis, tres in numiſmate expreſſi ſunt Angues complicati, Victoria media conſiſtente; vt triplex ipſius Orbis indiceretur dominium. Arbitror, nec incaſſum quidem, per Sceptrum eiuſdem Mercurij vtique dominatum intelligi: Serpentes verò, auerſis ab inuicem

vultibus vtrumque reſpicere Polum, ad dilatationem Imperij toto Orbe præfigurandam: cum vbique Mercurius regnare diceretur, ac, Plutarcho teſte, vt Horizontis vtriuſq; Inferi nempè, & Superi Cuſtos demonſtraretur, duobus Caninis capitibus pingebatur. Quæ ſupra tradidi adhuc relucent è nummis ipſo Caduceo, alijſq; Concordiæ Inſignibus decoratis. Ab argenteo ſcilicet Lepidi effigie ſignato, & nomine M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR. R. P. C. in oppoſita binis coniunctis dexteris Caduceum amplectentibus, ac Triumuiri monetalis nomine L. MVSIDIVS. T. F. LONGVS. IIIVIR. A. P. F. Ab aureo item nummo, caput Antonij repræſentante in antica; in poſtica Caduceum eundem, quem geminum Cornucopiæ medium cingit, incumbens Globo, Spicas, & Papauera effundens, vbertatis, & quietis ſymbolum, quæ duo Cereri Antiquitas tribuebat. Deniq; ex altero, vt plures ommittam, pariter aureo, Auguſti vultum ab vna partium præferente, & inſcriptionem, C. CÆSAR DIVI. F. IMP. COS. IIIVIR. R. P. C: ab altera tres ad inuicem iunctas dexteras, ipſum Mercurij Sceptrum congeſtantes, Securi, & Faſcibus colligatis propè Globum, fauſto lemmate addito, SALVS GENERIS HVMANI.

Videre eſt lineamenta apud Auguſtinum in Dialogis.

O verè fæliciſſimum omen lætiſſimis populorum plauſibus excipiendum! Abſit inanis ſuperſtitio, quæ Mercurio in Sacrificijs, propter facundiam, Victimarum linguas offerendas ſanciebat. An non Faſces, & Securim in Gentilitio EMINENTISS. MAZZARINI Stēmate intuemur; vt veriori longè præſagio Orbis intelligat, poſt ferreum ſæculū, poſt bellicas tempeſtates, poſt imbres ſanguineos, totam Europam inundantes, redditam ſibi ab hoc Mercurio auream Pacem, dum po-

Iac. Phil. Tomaſinus de Donarijs, ac Tabellis votiuis, cap. 22.

potenti eloquio diſſidentium Principum Maximorum animos quodammodo ſuos collegit in Faſces, & in publicam ſecuritatem ſuæ Securi alligauit? Hinc quam olim Lydiæ Reges, pro Iouis Simulacro, coluere Securim, nunc Galli (non, vt in generoſa Clodouæi dextera, iuſtiſſimæ iræ vindicem) ſed ſibi pacatam, pacificam, & ſalutarem religioſius venerentur. Hinc Orbis per eam ad beatiora ſtudia verſus, quieſcat. Nec etiam à propoſito noſtro diſtare videtur Cœruleus color in Mazzarinio ipſo Stemmate: nimirum ſignans; Heroem hunc è Cœlo demiſſum Gallicæ aſſertorem fælicitatis. Quis enim in hoc Cœruleo Eminentiſſimi Principis Clypeum illum non recognoſcet, quem ipſi Clodouæo Inuictiſſimo Francorum Regi Angelus olim è Cœlo detulit colore Cœruleo pictum, & tribus Aureis Floribus decoratum (gallicè *Il Port d'Azour aux Flordelys d'or*) Eodem in Stemmate fulgere mihi videtur Cœruleum illud Vexillum, cum Cruce quatuor Roſis aureis efformata, quod Sancto Mercurio diuinitus ſcimus exhibitum, vt, eo fretus, impium Iulianum Apoſtatam, Chriſti nomen ore turpiſſimo blaſphemantem, interficeret. Valeat ergo priſca ſuperſtitio, quæ Vulcanum Cœruleo Pileo inſignitum voluit, vt Ignem Cœlo cognatum, & conſanguineum indicaret. Quàm melius nobis Cæruleus color in Stemmate, Igneus in Purpura Religioſiſſimi Principis ad quietem Publicam fœderantur! Colorem Cœruleum ſtrenuis Bellatoribus pro Vexillo Gloriæ donatum in antiquis legimus monumentis; eoque Marcum Agrippam, poſt Naualem Victoriam, decoratum intelligimus. Eundem Neptuno Sacrum Inſigne Equitum Romanorum nouimus. Quid ni ergo hic Cœli color illius exornet Inſignia, cuius Cœleſti Diuinaque Sapientia pacatam

Secur. Ind ſign. antiquiſs Regñ Franc. habet Paulus Emil. Veron in Vita Clodouæi.

An. Chriſti 490. Paul Emil. Veron. in Vita Clodouæi vbi ſup.

An Chriſti 363. K. Iul. Specu'o Hiſtori. li. de mira vers. in 40. c. 45.

Sueton. in Auguſto.

Terram, pacatum Mare, Regionum, Populorumque, infeſtis olim animis diſſidentium, ſancita Fœdera gratulamur? Quòd ſi, ob Gothos Romanis è finibus pulſos, Romani olim ſub Claudio milites Aureum Clypeum, cum Aureis Faſcibus Vrbano in Foro, Victoriæ ſymbolum, erexerunt: quòd Purpuratus Eccleſiæ Princeps; quòd Galliæ Alcides; quòd Atlas Orbis Chriſtiani ſuis conſilijs infeſtum Bellum totis Europæ finibus expulerit, optatamque omnibus Pacem ſuum in Thronum reuocauerit, coronatos eiuſdem Faſces, pacificamq; Securim in hoc rerum Theatro, tanti facinoris glorioſum monumentum, Orbis venerabundus attollat, deque gentilitijs Syderibus eiuſdem vertici tergeminum Diadema contexat. Enimuerò tunc erit, cum de Rubenti Zona, qua Noſtri Herois Stemma diſtinguitur, Otthomanica Luna Ecclipſim ſanguineam ſuis occiduis ſplendoribus ominetur. Ego interim Monumentum emeritæ Eminentiſſimi Proceris perenni gloriæ Pariſijs nuper erectum, meis hiſce rudibus paginis obſequij, & venerationis argumentum inſcribo.

Sueton. in Claudio.

Argum. ſex Inſ. De- ſig. quæ ex delic. no ſcun. ur.

PACI

VICTRICIBVS LVDOVICI XIV ARMIS
FELICIBVS ANNAE CONSILIIS
AVGVSTIS MARIAE THERESIAE NVPTIIS
ASSIDVIS IVLI CARDINALIS MAZZARINI CVRIS
PARTÆ FVNDATÆ ÆTERNVM FIRMATÆ
PRAEFECTVS VRBIS AEDILESQVE
SACRAVERE
ANNO MDCLX

Lætantes ergo Populi Pacem Robore, Sapientia, Amore, ac Vigilantia partam alloquantur opportuno, & ferè diuino Cardinalis Alciati Carmine,

Re-

Reſtituis feſſis quòd te Pax aurea rebus,
Cultaq; diuulſis litibus arua nitent,
Turba tibi hac merito ſæpè lætiſſima fundit,
Et premit agreſtes fronde reuicta comas.
Quaq; Oleæ ramos iungunt felicibus vmbris
Antiquis renouant Sacra probata Viris:
Tu bona ſis, faciliſq; pijs adlabere donis,
Moxq; tuo auſpicio candidus Annus eat;

Verum de tenui, ac rudi meæ Scriptionis argumento hæc pauca ſufficiant: quæ ſi Ter Maximo Virtutum fautori, cui Sacrata ſunt, minus arriſerint, nõn tàm culpabit, vt voueo, vt ſpero, pro incredibili eius Clementia, imperitum Calamum meum, quàm ipſam temporis edacitatem, tacito morſu æra, & marmora conſumentem, illius non immemor Carminis.

Tempus fugaci vulnerat impetu,
Rituque Parthorum feriens ruit
Verſis Sagittis: hoc Theatra,
Arma, Duces, opulenta Regna;
Vrbeſque totas, cuncta ſilentijs
Immergit altis; impatiens diù
Quidquam manere.

Philom. in Mult. Iuuenil.

FINIS.

Vid. Excell. D. Ouidius Montalbanus Reuiſor S. Offitij.

Fr. Iacobus Philippus Polinus Vicarius S. Offitij Bononiæ.

Commentariolum hocce, quouis nitentius auro, æreque perennius, à D. Canonico Alexandro, olim Io. Franciſci de Nigris, Hiſtor. Bonon. integerrimi, & ampliſſimi Scriptoris, filio compoſitum, ab intimis, & eruditionis, & Pietatis in Patriam penetralibus erutum, Typica quoq; luce digniſſimum cenſeo, ego infraſcriptus pro Sanctiſſima Inquiſitione Reuiſor deputatus, &c.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

Ita eſt Ouidius Montalbanus Phil. LL. quæ Doctor, Collegiatorumq; omnium Bonon. Anteſignan.

V. D. Iuuentius Tortus Cler. Reg. S. Pauli Pœnit. pro Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. D. Archiep. Bonon. & Principe.

Imprimatur.

Fr. Iacobus Philippus Polinus Vicarius Generalis S. Offitij Bononiæ.

Digitized by Google